

<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание“

Academic Publishing House "Talent"
University of Agribusiness and Rural Development - Bulgaria

Академично издателство „Талант“
Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

HISTORY AND ARCHITECTURE OF FORTRESS "ANEVSKO KALE"

Maria Nikolova

University of Agribusiness and Rural Development – Plovdiv, Bulgaria

Key words:

*tourism
resources
history*

Abstract

One of the preserved monuments of Bulgarian history is presented, undergone changes over the years and containing the rich history that could be of interest to different age groups. The details about the complex architecture and lifestyle of our ancestors add more opportunities for discussions and lectures. The location close to historic towns and monuments is also one of the advantages of the site for development and marketing of tourist and guide services.

ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА НА КРЕПОСТТА „АНЕВСКО КАЛЕ“

Мария Николова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Ключови думи:

*туризъм
ресурси
история*

Резюме

Представен е един от запазените паметници на българската история, претърпял промени в годините и съдържащ богата история, която би представлявала интерес за различни възрастови групи. Детайлите около архитектурата на комплекса и начина на живот на нашите предшественици добавят още възможности за дискусии и беседи. Разположението в близост до исторически градове и паметници също е едно от предимствата на обекта за развитие и предлагане на туристически и екскурзоводски услуги.

КРЕПОСТ АНЕВСКО КАЛЕ (КОПСИС)

Разположена в едно прекрасно място в България, виждано от малцина, стоящо величествено върху южния склон на Стара планина, на само 2 километра от покрайнините на Сопот, е крепостта „Аневско кале“.

Аневско кале е разположена на хълм с надморска височина от 850 метра и е била естествено защитено и трудно достъпно място. Главната порта към крепостта е била от юг. Крепостните стени са достигали височина от 12-14 метра и са обграждали площ от около 5 декара. Най-запазена в наши дни е западната крепостна стена. Стената е била дълга около 100 и широка 1,65 метра, като в двата ѝ края е имало по една кула - от север и от юг. Крепостта е

разполагала с 8 кули, повечето от които са били с повече ъгли от нормалната четириъгълна форма.

Крепостта Копсис (известна още като Аневско кале или Анево кале) е средновековна крепост, намираща се на южния склон на Стара планина, на около 4 км северно от село Анево. Крепостта „Аневско кале“ е един от най-добре запазените и забележителни архитектурни паметници от периода на Втората българска държава (XII-XIV в.). Тя е един от трите квартала на предшественика на днешния Сопот - средновековния Копсис, който според някои изследователи е дълго издирваният ранносредновековен град Потука (или Потока), описан в житието на един от първите християнски светци от български произход – свети Михаил Воин

от Потука. В по-нови времена Аневското кале се споменава в пътеписа на Иван Вазов „Един кът от Стара планина“.

При проучванията през 1983 г. е установено, че укреплението се е разполагало на различни нива, като на най-горното се е намирала централната цитадела, докато на останалата територия са били издигнати други постройки. Самата централна цитадела е била пригодена за самостоятелна отбрана.

На мястото на подградието и самата крепост са открити следи от живот и укрепления още от времето на Античността (I - V в. сл. н. е.) и Ранното средновековие (VII- X в. сл. н. е.). Архолозите смятат, че крепостта в този си вид е престанала да се използва в края на XIV век.

това свидетелства наличието на четири църкви - две вътре в цитаделата и две в подградието. Една от тях (в подградието) е изградена още през ранновизантийската епоха (IV - VI в.), като върху нейните развалини през XIII - XIV в. е издигната друга църковна постройка, явяваща се съборен храм на разглеждания средновековен манастир.

Краят на съществуването на тази част от средновековния Копсис - Аневско кале, настъпва през 70-те години на XIV в., когато Стрямската долина е завладяна от османския поробител. Крепостта е разрушена, след което престава да функционира. Но останките от нея отстояват през вековете и макар времето да оставя своя отпечатък върху тях, те достигат до нас, за да напомнят за онези времена на възход и падение.

ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА НА КРЕПОСТТА

Около крепостта и в подстъпите към нея се откриват голям брой осколки от артилерийски снаряди от XIX в. С оглед на това и на относително пресните следи от пожар в крепостта, може с голяма доза вероятност да се допусне, че тя е била обстрелвана с артилерия от руската войска по време на Освободителната война през 1877-1878 г. Възможно е височината, където се издига крепостта, да е била използвана за позиция от османски военни части или просто тя е била използвана като цел за учебни артилерийски стрелби.

Археологическите разкопки на крепостта започват през 1983 г. Подробности и описание на Аневско кале за пръв път се появяват в пътеписа на Иван Вазов „Един кът от Стара планина“ през 1882 г.

В територията на укрепената част на крепостта (цитаделата) площта на разкритите архитектурни останки е около 5 декара, на подградието (горно) - около един декар и на манастирския комплекс - 1-1,5 декара. Така общата разкрита площ на града е приблизително 7 - 8 декара.

В резултат на проучването се установява, че хълмът, на който се издига Аневско кале и територията около него, са населявани с известни прекъсвания в различни исторически периоди: късножелязната епоха (III-I в. пр. Хр.), римското владичество (I-IV в.), ранновизантийската епоха (V-VI в.) и Средновековието (до XIV в.).

През по-голяма част съществуването на крепостта нейните обитатели и управници са християни. За

Крепостта „Аневско кале“ е разположена върху естествено защитено възвишение, което от север и изток е оградено с отвесни скали, а от юг - с отвесен сипей. Цялото съоръжение се простира на три нива - едно централно градско ядро (цитадела) и две подградия - горно и долно.

Самостоятелно е укрепена само цитаделата - замъкът на управителя (болярина). Крепостните стени затварят площ от 5 дка и са снабдени с мощни кули, бастioni и контрафорси. Главният вход към крепостта е от юг. Най-добре запазена е западната крепостна стена. Тя завършва с по една кула от север и юг, като нейната дължина (заедно с кулите) е 96-110 м, а дебелината ѝ е 1.65 м. Крепостта притежава общо 8 кули. Едната от тях по всяка вероятност е пред входа на „болярската сграда“. Друга кула се намира в югоизточния участък на крепостта в съседство с главния вход. Предполага се, че и над самия главен вход има надвратна кула. Малката кула в североизточния ъгъл на южната бойна кула изпълнява функциите на наблюдателница. Повечето от кулите са с неправилна четириъгълна или многоъгълна форма. В строежа на зидовете се използват два вида камък: ломен и речен. Ломеният е добиван от самите скали, върху които стъпват основите. Речният изобилства в източното и западното подножие.

Във вътрешната площ на цитаделата са разкрити останки на около 15 жилищни постройки. Всички те са с каменна основа и са изградени от ломен камък,

споен с бял хоросан и по-рядко калов разтвор. По план са еднопространствени, а в приземната си част - едноделни. Някои жилища са двуетажни, а жилищата в северната и южната кула са многоетажни. В очертанията на цитаделата има едно водохранилище (непосредствено под източната крепостна стена), което е снабдявало обитателите с вода. Тук са разкрити и основите на две църкви. По план са еднокорабни, едноапсидни, с притвор. Били са богато украсени със стенописи отвътре и с керамопластика отвън.

В горното подградие, извън крепостните стени, са открити основи на жилища и една крипта с три християнски погребения. Археологическите проучвания в долното подградие доказват наличието на манастирски комплекс от XIII-XIV век, възникнал на мястото на по-ранен - от V-VI век, също с по една църква. Около тях е бил разположен голям средновековен некропол. Открити са също много предмети на бита, изкуството, монети на български владетели и десетки надписи на среднобългарски език. Те, както и архитектурата, определят времето на възникване на крепостта (в този ѝ план) – 40-те години на XIII век, и края на съществуването ѝ през 70-те години на XIV век.

По своята архитектура крепостта Аневско кале се явява близък аналог на замъците на Балканите и Европа. За това свидетелства добре запазената северна кула – донжон.

ИСТОРИЯ И АРХИТЕКТУРА НА МАНАСТИРА

Сведения за съществуването на средновековния манастир в долното подградие на крепостта Аневско кале има от археологическото проучване, направено под ръководството на археолога Иван Джамбов. В проучената площ от около 1,5 дка в тази част на крепостта са разкрити основи на манастирски комплекс с църква. При разкопките е установено, че средновековният манастир е изграден върху останките на по-ранен манастир – от V-VI в.

Тези данни са достатъчно показателни, за да се разбере, че на мястото е съществувало християнско средище още през раннохристиянската епоха (IV-VI в.). През XIV в. по принципа на приемствеността на святото място е изграден нов

манастир. Сведенията за неговата история се основават основно на археологическите разкопки и някои местни легенди. Съществува възможност той да е предшественик на днешния Сопотски мъжки манастир „Св. Спас“, чието време на възникване на днешното му място все още не е установено. Основаването на последния се свързва със средновековната крепост Копсис, която в края на XIII - началото на XIV в. е средище на родовите владения (деспотство) на братята Смилец, Владимир и Войсил. Известно е, че светата обител е дарявана с права, упоменати в три грамоти, издадени от българския цар Смилец (1292-1298 г.), от което може да се предположи, че тя има статута на „царски“ манастир. Грамотите били пазени в манастира до 1870 г., след което били предадени на възрожденеца Найдено Геров, за да ги публикува. И оттогава следите им се губят.

Вероятно средновековният манастир при Аневско кале е разрушен заедно с града Копсис по време на османското нашествие по тези земи (70-те години на XIV в.).

Проведените археологически разкопки, при които са разкрити основите на средновековния манастир, спомагат да се изясни почти целият план на манастирския комплекс. По план съборният храм представлява еднокорабна и едноапсидна сграда, с притвор от запад. Градежът ѝ е от ломени камъни със спойка от бял хоросан, като са използвани и тухли. Стените на църквата, достигащи височина до 0,80 м, са запазени благодарение на направена след разкриването им консервация, за разлика от другите манастирски сгради.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Богатата история и забележителна архитектура на крепостта Аневско кале дават възможности за провеждане на екскурзоводски беседи за хора на различни възрасти и с различни интереси.

Източници

1. <http://history.rodengkrai.com>
2. <http://poseti.guide-bulgaria.com>
3. <http://svetimesta.com>
4. <http://www.nasamnatam.com>